

Opravné řízení

Marek Fryšták

katedra trestního práva

Řízení o opravných prostředcích

- jedná se o fakultativní stadium trestního řízení, které je výjimkou ze zásady oficiality
- jeho bezprostředním účelem je náprava konkrétního nepravomocného/pravomocného rozhodnutí v zájmu procesních stran
  - jakékoliv rozhodnutí OČTŘ v trestním řízení může být nesprávné
  - zákonodárce nechce, aby rozhodnutí byla nesprávná, nezákonná nebo nespravedlivá, proto konstituuje v TŘ opravné prostředky
- smyslem opravného řízení je zvýšit záruky v tom směru, aby každé rozhodnutí bylo v souladu s požadavky zákonnosti a spravedlnosti

- podstatou opravného řízení je činnost přezkumného orgánu směřující k ověření toho, zda zjištěný skutkový stav a jeho právní posouzení bylo učiněno odpovídajícím procesním postupem a zda o správnosti, zákonnosti a spravedlnosti nevznikají důvodné pochybnosti

- vady skutkové (error in facto) - skutková zjištění
  - jestliže soud nebo jiný OČTŘ nesprávně nebo nedostatečně zjistil skutkový stav

- vady právní (error in iure) – právní kvalifikace
  - výše uvedený orgán sice správně zjistil skutkový stav, ale použil nesprávnou právní kvalifikaci

- vady procesního postupu (error in procedendo) – „nezákonný“ průběh trestního řízení
  - výše uvedený orgán porušil procesní předpisy obsažené v trestním řádu, podle kterých měl postupovat

- opravným prostředkem je procesní úkon strany trestního řízení (§ 12/6 TŘ), popřípadě jiné oprávněné osoby, jehož podáním takové osoby mohou dosáhnout přezkoumání vadného rozhodnutí, resp. mohou dosáhnout vydání jiného rozhodnutí

Řádné opravné prostředky

□ směřují proti rozhodnutí, které doposud nenabýly právní moci

□ stížnost (§ 141 a násl. TŘ)

- lze jí napadnout každé usnesení policejního orgánu
- usnesení státního zástupce nebo soudu jí lze napadnout pouze v případě, že to zákon výslovně připouští a tyto orgány rozhodují v prvním stupni

□ odvolání (§ 245 a násl. TŘ)

- lze jím napadnout každý rozsudek soudu prvního stupně
- proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu lze podat odvolání jen tehdy, není-li v souladu s takovou dohodou, kterou státní zástupce navrhl

□ odpor do trestního příkazu (§ 314g TŘ) – specifický opravný prostředek

- jeho včasným podáním se ruší trestní příkaz, a proto neproběhne žádné přezkumné řízení, ale samosoudce musí ve věci nařídit hlavní líčení (§ 314g/2 TŘ)

Mimořádné opravné prostředky

- směřují proti rozhodnutí, které je v době jejich podání již pravomocné bez ohledu na to, zda bylo vykonáno či nikoliv
  - rozhodnutím o tomto opravném prostředku lze dosáhnout v trestním řízení zrušení pravomocného a vykonatelného soudního rozhodnutí a jeho případné následné změny
  - z uvedeného důvodu jde tedy o výjimečný (mimořádný) postup, protože změna pravomocného rozhodnutí je v rozporu se zásadami závaznosti, nezměnitelnosti a bezpodmínečné vykonatelnosti pravomocného rozhodnutí
  - jde o zásah do právní jistoty, stability a nezměnitelnosti rozhodnutí OČTŘ

□ dovolání (§ 265a a násl. TŘ)

- lze jím napadnout jen taxativně vymezená pravomocná rozhodnutí soudu (§ 265a TŘ) - rozsudek, usnesení o (podmíněném) zastavení trestního stíhání, postoupení věci, narovnání atd.
- rozhodná skutková zjištění určující naplnění znaků trestného činu jsou ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů, jsou založena na procesně nepoužitelných důkazech atd.
- náprava právních vad a v zákoně vymezených procesních vad postupu řízení (§ 265b TŘ) - nepřislušný soud, vyloučený orgán, obviněný neměl obhájce, chybí výrok/je neúplný, nesprávné právní posouzení atd.

□ obnova řízení (§ 277 a násl. TŘ)

- odstranění nedostatků ve skutkovém zjištění na němž je rozhodnutí založeno
- přípustná jen proti taxativně stanoveným rozhodnutím (§ 277 a § 278 TŘ) - rozsudek, trestní příkaz, narovnání atd.

□ stížnost pro porušení zákona (§ 266 a násl. TŘ)

- náprava primárně právních vad, ale i vad skutkových a vad procesního charakteru

Osoby oprávněné k podání opravného prostředku

- stížnost (§ 142 TŘ)
  - nestanoví-li zákon něco jiného, může stížnost podat osoba, které se usnesení přímo dotýká nebo která k usnesení dala podnět svým návrhem, k němuž ji zákon opravňuje (podal-li návrh probační úředník, právo podat stížnost mu nepřísluší)
  - proti usnesení soudu může podat stížnost též státní zástupce, a to i ve prospěch obviněného
  - proti usnesení o vazbě, o ochranném léčení a o zabezpečovací detenci mohou podat stížnost ve prospěch obviněného též osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání - viz odvolání
  - zpětvzetí stížnosti, resp. zpětvzetí stížnosti s výslovným souhlasem obviněného

odvolání (§ 246 TŘ)

- státní zástupce pro nesprávnost kteréhokoli výroku
- obžalovaný pro nesprávnost výroku, který se ho přímo dotýká, nejde-li o výrok o vině v rozsahu, v jakém soud přijal jeho prohlášení viny
- zúčastněná osoba pro nesprávnost výroku o zabrání věci nebo části majetku
- poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení
- zpětvzetí odvolání, resp. zpětvzetí odvolání s výslovným souhlasem obviněného

□ v neprospěch obžalovaného jen státní zástupce

- poškozený jen tehdy, pokud jde o povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení a jestliže řádně a včas uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení

□ ve prospěch obžalovaného sám obžalovaný, státní zástupce a příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh; státní zástupce může tak učinit i proti vůli obžalovaného

- je-li obžalovaný omezen na svéprávnosti, může odvolání i proti vůli obžalovaného za něho v jeho prospěch podat též jeho zákonný zástupce a jeho obhájce

odpor (§ 314g TŘ)

obviněný

osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání – viz odvolání

státní zástupce

□ dovolání (§ 265d TŘ)

- nejvyšší státní zástupce na návrh krajského nebo vrchního státního zástupce anebo i bez takového návrhu pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu - ve prospěch i v neprospěch obviněného
- příslušný orgán Úřadu evropského veřejného žalobce pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu - ve prospěch i v neprospěch obviněného (§ 12/5 TŘ)
- obviněný pro nesprávnost výroku rozhodnutí soudu, který se ho bezprostředně dotýká - obviněný jen prostřednictvím obhájce
- je-li obviněný omezen na svéprávnosti, může jej i proti vůli obviněného za něho podat jeho zákonný zástupce a jeho obhájce
- zpětvzetí dovolání – pokud vzal dovolání zpět nejvyšší státní zástupce nebo příslušný orgán Úřadu evropského veřejného žalobce a obviněný na projednání věci trvá, v řízení se pokračuje

□ návrh na povolení obnovy řízení (§ 280 TŘ)

□ v neprospěch obviněného jen státní zástupce

□ ve prospěch obviněného obviněný a osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání - viz odvolání

- jestliže by odvolání mohli podat i proti vůli obviněného, mohou proti jeho vůli podat i návrh na povolení obnovy
- takový návrh mohou učinit i po smrti obviněného

□ návrh na povolení obnovy nemohou podat poškozený a zúčastněná osoba

□ zpětvzetí návrhu na povolení obnovy, resp. zpětvzetí s výslovným souhlasem obviněného

□ stížnost pro porušení zákona (§ 266 TŘ)

□ ministr spravedlnosti

- může ji podat v prospěch i v neprospěch
- zpětvzetí stížnosti pro porušení zákona

Lhůta k podání opravného prostředku

□ stížnost (§ 143 TŘ)

- stížnost se podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení
- jestliže se usnesení oznamuje jak obviněnému, tak i jeho zákonnému zástupci nebo obhájci, běží lhůta od toho oznámení, které bylo provedeno nejpozději
- osobám, které mohou podat stížnost ve prospěch obviněného (§ 142/2 TŘ), končí lhůta k podání stížnosti týmž dnem jako obviněnému
  - státnímu zástupci běží lhůta vždy samostatně

□ odvolání (§ 248 TŘ)

- odvolání se podává u soudu, proti jehož rozsudku směřuje, a to do osmi dnů od doručení opisu rozsudku
- jestliže se rozsudek doručuje jak obžalovanému, tak i jeho obhájci a zákonnému zástupci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno nejpozději
- jiným osobám (§ 247/2 TŘ), s výjimkou státního zástupce, končí lhůta tímž dnem jako obžalovanému

□ odpor (§ 314g TŘ)

- odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal, a to do osmi dnů od jeho doručení
- osobám, které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného, s výjimkou státního zástupce, končí lhůta tímž dnem jako obviněnému
- jestliže se trestní příkaz doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později

dovolání (§ 265e TŘ)

- dovolání se podává u soudu, který rozhodl ve věci v prvním stupni, do dvou měsíců od doručení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje
- jestliže se rozhodnutí doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci a zákonnému zástupci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno nejpozději

obnova řízení

- oprávněné osoby nejsou vázány žádnou lhůtou, tj. mohou ji podat kdykoliv, kdy se objeví zákonem požadované skutečnosti

□ stížnost pro porušení zákona

- ministr spravedlnosti není pro podání stížnosti pro porušení zákona vázán žádnou lhůtou, tj. může ji podat kdykoliv

Princip revizní

- jsou přezkoumávány všechny výroky napadeného rozhodnutí
  - je přezkoumávána správnost každého výroku z hlediska všech v úvahu přicházejících skutkových či právních vad
  - je přezkoumáváno řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo
- revizní princip existuje jako
  - úplný - rozhodnutí je shora uvedeným způsobem přezkoumáváno ve vztahu ke všem dotčeným osobám, i když opravný prostředek byl podán je jednou z nich
  - omezený - rozhodnutí je shora uvedeným způsobem přezkoumáváno pouze ve vztahu k osobě, která si podala opravný prostředek
- omezený revizní princip se realizuje ve vztahu ke stížnosti (§ 147 TŘ)
  - je to odůvodněno velmi krátkou lhůtou pro její podání (tři dny dle § 143 TŘ) a
  - rozmanitostí a charakterem záležitostí, o nichž se usnesením rozhoduje

Princip vymezeného přezkoumání

- orgán rozhodující o opravném prostředku je vázán vymezením rozsahu napadených výroků a vytýkanými vadami

- realizuje se u
  - odvolání (§ 254 TŘ)

  - dovolání (§ 265i TŘ)

  - stížnosti pro porušení zákona (§ 267 TŘ)

- podáním odporu (§ 314g/2 TŘ) se trestní příkaz ruší, aniž by byl přezkoumáván, proto stanovení rozsahu přezkumné povinnosti nepřichází v úvahu
  - odpor tedy nemusí být odůvodněn
- při podání návrhu na povolení obnovy řízení se nepřezkoumává správnost rozhodnutí ve věci samé, ale pouze, zda jsou tu předpoklady pro nové řízení ve věci (§ 278 TŘ)
  - vyjdou-li najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině nebo o přiznaném nároku poškozeného na náhradu škody

- při podání odvolání soud přezkoumá zákonnost a odůvodněnost těch výroků, proti kterým je podáno odvolání a řízení, které jim předcházelo
- k vadám, které jsou odvoláním vytýkány, soud přihlíží jen tehdy, mají-li původ v napadaném výroku
- mají-li vytýkané vady původ v jiném výroku, než v tom, který je napaden odvoláním, soud jej taktéž přezkoumá, pokud oprávněná osoba proti němu mohla podat odvolání
- je-li napadán výrok o vině, vždy se přezkoumá výrok o trestu a další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad

Princip apelace

- pokud orgán konající přezkumné řízení o opravném prostředku zjistí nesprávnost napadeného rozhodnutí, uvedené rozhodnutí zruší, sám jeho vady napraví a znovu bezvadně rozhodne
- je typický pro řízení o řádných opravných prostředcích, resp. dle stávající právní úpravy u nich existuje kombinace principu apelačního a kasačního
  - u stížnosti je umožněno orgánu vyššího stupně rozhodnout věci při zjištění méně závažných vad rozhodnutí či řízení, které mu předcházelo, aniž by bylo nutno věc vrátet prvostupňovému orgánu
  - odvolací soud je oprávněn po zrušení napadeného rozsudku sám rozhodnout, přičemž se může odchýlit od zjištěného skutkového stavu

Princip kasace

- pokud orgán konající přezkumné řízení o opravném prostředku zjistí nesprávnost napadeného rozhodnutí, uvedené rozhodnutí zruší a věc vrátí k novému projednání do první instance
- je typický pro řízení o mimořádných opravných prostředcích (§ 265I/1, § 270/1 TŘ)
  - i v jejich rámci sice existuje apelační princip, ale Nejvyšší soud může rozhodnout vždy jen na základě skutkového stavu, který byl v napadeném rozhodnutí správně zjištěn, protože změna skutkového stavu nepřichází v úvahu
  - je to mimo jiné i vyjádřením toho, že těžiště dokazování by měl být v řízení před soudem, resp. soudem nalézacím (prvoinstančním)

Účinek devolutivní

- rozhodnutí o opravném prostředku se přenáší na jiný orgán než ten, který rozhodoval v původním řízení
  - zpravidla se jedná o orgán nadřízený
- výjimkou je
  - stížnost proti rozhodnutí policejního orgánu - tam rozhoduje dozorový státní zástupce (státní zástupce jako „pán přípravného řízení“)
  - stížnost proti rozhodnutí o zajištění majetku a o uložení pořádkové pokuty - zde rozhoduje soud (§ 146a TŘ)

- řízení o odvolání a stížnosti má zásadně devolutivní účinek
  - výjimkou je autoremedura ve vztahu ke stížnosti (§ 146/1 TŘ)
  - autoremedura - orgán, který rozhodnutí vydal, sám plně vyhoví opravnému prostředku a původní rozhodnutí změní
- v řízení o dovolání a stížnosti pro porušení zákona rozhoduje zásadně Nejvyšší soud (§ 265c a § 266/1 TŘ)
  - jedná se o tzv. centralizované opravné prostředky
- návrh na povolení obnovy řízení nemá zpravidla devolutivní účinek (§ 281 TŘ)
  - v jejím rámci se řeší především skutkové otázky, ke kterým má blíže soud prvního stupně
  - o povolení obnovy rozhoduje ten soud, který je oprávněn rozhodovat o obžalobě, resp. který rozhodl v prvním stupni

Účinek suspenzivní

- podaný opravný prostředek má za následek odklad výkonu rozhodnutí (nevykonatelné, tj. nevynucují splnění povinnosti)
  - výkonem rozhodnutí by byl účel opravného prostředku zmařen nebo by nepřiznání tohoto účinku znamenalo neodčinitelnou újmu
- suspenzivní účinek je přiznán
  - vždy odvolání (§ 245/2 TŘ)
    - odvolání podané jen poškozeným nebo jen zúčastněnou osobou nebrání tomu, aby ostatní části rozsudku nabyly právní moci a byly vykonány
    - odvolání týkající se jen některého z více obžalovaných nebrání tomu, aby rozsudek u ostatních obžalovaných nabyl právní moci a byl vykonán (§ 139/2 TŘ)

- u stížnosti, jen pokud tak stanoví zákon (§ 141/4 TŘ) - odkladný účinek stížnosti přiznává pouze v případech, kdy s výkonem takového usnesení lze vyčkat do doby, kdy jeho zákonnost byla na podkladě podané stížnosti přezkoumána a není důvod činit podle něj kroky, které v případě úspěchu stížnosti by bylo nutné uvádět do původního stavu
- u obnovy řízení, jestliže tak rozhodne soud (§ 282/3 TŘ) - soud má možnost podle tohoto ustanovení přerušit nebo odložit výkon trestu, je-li podán návrh na povolení obnovy ve prospěch obviněného; tento postup lze předpokládat za situace, že už po podání návrhu se bude jevit soudu, s ohledem na skutečnosti a důkazy, které jsou již k dispozici, pravděpodobné, že bude povolena obnova a v novém řízení nedojde k odsouzení, eventuálně k uložení jiného druhu či výměry trestu.
- u dovolání může na návrh předsedy senátu soud prvního stupně rozhodnout Nejvyšší soud o odkladu nebo přerušení výkonu napadeného rozhodnutí (§ 265h/3 TŘ)
- u stížnosti pro porušení zákona může obdobně postupovat ministr spravedlnosti a po jejím podání Nejvyšší soud na návrh ministra spravedlnosti nebo i bez takového návrhu (§ 275/4 TŘ) - výkonem některých druhů trestu by mohlo dojít k těžko napravitelným újmám v právní sféře obviněného

Beneficium cohesionis – dobrodiní záležející v souvislostech

- podstatou je změna rozhodnutí i ve prospěch té osoby, která opravný prostředek nepodala, jestliže jí prospívá důvod, pro které bylo změněno rozhodnutí ve prospěch osoby, která jej podala
  - jde o faktický průlom do neměnitelnosti rozhodnutí vyplývajícího z jeho právní moci
  - projevuje se jak u řádných (odvolání - § 261 TŘ a stížnost - § 150/2 TŘ), tak i mimořádných opravných prostředků (dovolání - § 265k/2 TŘ, stížnost pro porušení zákona - § 269/2 TŘ a obnova řízení - § 285 TŘ)

□ pro jeho uplatnění jsou stanovena zpravidla tyto podmínky:

- proti rozhodnutí byl podán opravný prostředek a tomu bylo vyhověno alespoň ohledně jedné z osob, kterou nebo v jejíž prospěch byl tento podán
- důvod, pro který rozhodující orgán rozhodl ve prospěch takové osoby prospívá též další osobě, ohledně níž opravný prostředek podán nebyl
  - jde o tzv. společný důvod
- jde o rozhodnutí orgánu vyššího stupně, který se rozhoduje zároveň o všech osobách, kterých se týká tzv. společný důvod, a proto nesmí jít o případ, že by např. jedna věc byla vyloučena k samotnému projednání

Zákaz reformace in peius – zákaz změny k horšímu

- požadavek zákazu zhoršení postavení osoby, která podala opravný prostředek nebo v jejíž prospěch byl podán jinou oprávněnou osobou (jinak by opravné řízení postrádalo smysl)
  - opravné řízení se tak vede výhradně v její prospěch
- výjimkou je situace, kdy opravný prostředek je podán v neprospěch této osoby
  - může jej podat např. státní zástupce nebo poškozený do výroku o výši škody

zákaz změny k horšímu se uplatní u:

stížnosti (§ 150/1,3 TŘ)

odvolání (§ 259/3, § 264/2 TŘ)

dovolání (§ 265s/2 TŘ)

stížnosti pro porušení zákona (§ 273 TŘ)

u obnovy řízení se týká jen výroku o trestu

v obnoveném řízení lze uznat pachatele vinným i těžším trestným činem, nelze mu však uložit přísnější trest, než mu byl uložen (§ 289b TŘ)

□ neuplatní se u odporu

- při podání odporu se ruší trestní příkaz je nezbytné nařídit hlavní líčení – předchozí právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu není soud vázán

□ zákaz reformace in peius se uplatňuje proto, aby nesprávná rozhodnutí byla obviněným a v jeho prospěch dalšími oprávněnými osobami napadána a přezkoumávána příslušným orgánem vyššího stupně, aniž by tyto osoby měly obavu z rizika zhoršení své situace nebo situace osoby, v jejíž prospěch byl opravný prostředek podán

Poučení o podání opravného prostředku

□ rozsudek - § 120 a násl. TŘ

- obligatorní náležitostí je poučení o opravném prostředku (tj. odvolání)
- pokud oprávněná osoba podala opravný prostředek v důsledku nesprávného poučení opožděně, ale stále ve lhůtě, která jí nesprávně byla stanovena, nelze takový opravný prostředek zamítnout jako opožděně podaný
- pokud chybí údaj o lhůtě k podání opravného prostředku, lze jej podat pouze ve lhůtě stanoveném zákonem (tj. ve lhůtě osmi dnů od doručení jeho písemného vyhotovení)
- okolnost, že poučení vůbec nebylo dáno, nebo že chyběl v poučení údaj o lhůtě k podání opravného prostředku, anebo že bylo podáno nesprávné poučení, že opravný prostředek přípustný není, se odrazí v navrácení lhůty dle § 61/1 TŘ

□ trestní příkaz - § 314e a násl. TŘ

□ má povahu odsuzujícího rozsudku

□ obligatorní náležitostí je poučení o právu podat opravný prostředek (tj. odpor), včetně upozornění, že v případě, kdy obviněný odpor nepodá, vzdává se tím práva na projednání věci v hlavním líčení

□ ve vztahu k chybně (ne)uvedené lhůtě - viz výše

□ při podání odporu se ruší trestní příkaz je nezbytné nařídit hlavní líčení - předchozí právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu není soud vázán

- neplatí zásada zákazu reformace in peius

□ usnesení - § 134 a násl. TŘ

□ obligatorní náležitostí je poučení o opravném prostředku (tj. stížnosti) - § 141 TŘ, devolutivní účinek

□ výjimkou je např. § 146a TŘ - o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce rozhoduje soud

□ možnost autoremedury

□ ve vztahu k chybně (ne)uvedené lhůtě – viz výše

□ konkrétní poučení se liší podle druhu a stupně orgánu, který je vydal

- rozhodnutí sui generis (svého druhu) - opatření o přibrání znalce, příkaz k odnětí věci atd.
- není přípustný opravný prostředek
  - § 157a TŘ - žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce
  - § 203/3 TŘ - žádost o přezkoumání předsedy senátu

Děkuji za pozornost

Otázky...???

prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.

Katedra trestního práva

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Veveří 70, 611 80 Brno

Tel. + 420 549 493 870, Fax. + 420 541 213 162

E-mail: Marek.Frystak@law.muni.cz